

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/72/74-78>

Günay Şakir qızı Süleymanova
Azərbaycan Dillər Universiteti
müəllim
gunayshakir83@gmail.com

VOTSAP MESENCER MESAJLARINDA DİL ÜSLUBLARININ ÜSLUBİ TƏHLİLİ

Xülasə

Votsap Mesencer ənənəvi SMSin inkişaf etmiş versiyasıdır. Votsap Mesencer istifadəçiləri tərəfindən istifadə olunan çoxlu SMS üslubları vardır. Qrafologiya şərtlərinə görə, bu üslublar bunlardır:

- 1.Sözlərin qısaldılması (Clipping);
- 2.Sözlərin rəqəmlərlə əvəz edilməsi (Substitution of words with numbers);
- 3.Sözlərin yeni sözlərlə (neologizmlərlə) əvəz edilməsi (Coinage style);
- 4.Böyük kiçik hərflərin birləşməsi (Combination of uppercase and lowercase);

Votsap Mesencerdə SMS üslublarının istifadəsinə təsir əsas amillər bunlardır: yaş və münasibət. Təhlil etdiyimiz nümunələrdən görürük ki münasibətləri yaxın olan şəxslər tərəfindən orta standard dil seçilir. Digər tərəfdən, əgər mesaj göndərən və qəbul edən arsındakı münasibət aydın deyilsə onlar dilin daha nəzakətli və standard formasını seçməyə meyillidirlər. Gənclər yaşlılara nisbətən daha çox SMS üslublarından istifadə edirlər.

Bu tədqiqatları gələcəkdə dilçilər eyni ilə digər messengerlərdə (Twitter, Line, BBM) apara bilərlər. Bu tədqiqat işinin dilçilik kurslarında üslubları öyrənən hər bir tələbə və ya oxucu üçün yararlı ola biləcəyinə ümid edirəm.

Açar sözlər: *üslubi təhlil, dil üslubu, müasir ünsiyyət vasitəsi, texnologiya, vatsap, mesajlaşma üslubu*

Stylistic analysis of language styles in whatsapp messenger messages

Summary

WhatsApp Messenger is the developed version of the traditional SMS (Short Message Service). There are many SMS styles which are used by WhatsApp Messenger's users. In terms of graphology, the styles are clipping, substitution of word with number, coinage, and combination of lowercase and uppercase.

The factors that influenced the most were age and relationship in the use of SMS styles in WhatsApp Messenger. From the data analysed, there was an evidence that more and less standard language were used by those whose relationship was close. On the other hand, if there was no clear relation between the sender and receiver, they tended to use standard language and more polite form of language. The younger people preferred to use more SMS styles rather than the older ones.

The future researchers or linguists who love to study about the language styles in messengers can conduct another similar study in different messengers (Twitter, LINE, and BBM). The researchers also hope that this article can be useful for readers or students who are interested in learning stylistics in the linguistics course.

Key words: *stylistic analysis, language style, modern communication method, technology, whatsapp, texting style*

Giriş

Bildiyimiz kimi dil insanların bir-biriləri ilə ünsiyyət qurması üçün bir vasitədir. Bu vasitəni insanlar təkcə nitq və yazı forması kimi araşdırmırlar. Emmet və Pollok dilin şifahi və yazılı kodlar vasitəsilə ortaya çıxan mürəkkəb və mücərrəd hadisə olduğunu bəyan edirlər. Bundan əlavə Bergmann, Hall və Ross dili insanlara daha mənalı fikirlər ifadə etməyə və qavramağa unikal tərzdə kömək edən mücərrəd qavramsal (koqnitiv) sistem kimi təqdim edirlər. Ona görə də, belə bir

nəticəyə gəlmək olar ki, dil təkcə ünsiyyət vasitəsi deyil, eyni zamanda insanlara ünsiyyət qurması üçün müxtəlif mənalı mülahizələr ifadə etmə bacarığı verən vasitədir. (5,s.5)(3,s.660)

Müasir dövrdə müxtəlif növ texnologiyalardan istifadə etmək çox artmışdır. Müxtəlif ixtiraçılar tərəfindən ixtira olunan bir çox yeni texnologiyalar insanların öz gündəlik həyatlarını idarə etməyə kömək etməsi üçün hazırlanıb. Məsələn, ünsiyyət qurmaq üçün müasir zamanda insanlar harda və nə vaxt istəsələr əlaqə qura bilirlər, belə ki istifadə edə biləcəkləri o qədər çox vasitə var. Keçmiş zamanlarda bir birilərindən uzaq məsafədə yaşayan insanlar ünsiyyət qurmaq üçün məktublaşmalı olurdular. Hal-hazırda isə, onlar sadəcə ağıllı telefonlardakı proqramlar vasitəsi ilə asanlıqla bir biriləri ilə ünsiyyət qura bilirlər. Məsələn, Qısa Mesaj Xidməti (SMS), Blackberry Mesencer (BBM), Line və We Chat proqramlarından dünyanın hər bir yerində olan insanlar ilə əlaqə qurmaq üçün istifadə olunur. Bunlardan ən çox tanınanı isə çoxluq tərəfindən istifadə olunan Votsap Mesencerdır (WA).

Votsap Mesencer əvvəllər daha çox istifadə olunan qısa mesaj xidmətinin (Short Message Service-SMS) daha inkişaf etmiş formasıdır. Bu tədqiqat işində ifadə olunmuş problemlər: 1) Votsap Mesencerdə istifadə olunan SMS üslubları; 2) SMS üslublarının istifadəsinə hansı amillər təsir edir;

Bir çox tədqiqatçılar Votsap mesajlarının üslublarını müəyyən etmək üçün Azhar tərəfindən təklif olunan SMS üslubları nəzəriyyəsini tətbiq etmişdilər. Onlar əsasən fikirlərini kiçik və böyük hərf birləşməsi (combination of lowercase and uppercase), sözlərin qısaldılması (clipping), sözün rəqəmlə, yeni sözlə əvəz edilməsi (substitution of word with number, coinage) və qrafaloji (graphology) aspektlərinə yönəldirdilər. İlk nəticə onu göstərdi ki, Votsap mesaj göndərənlər yuxarıdakı üslubların birləşməsindən istifadə edirlər. İkinci nəticə isə yaş, status və insanlar arasındakı münasibət faktorlarıdır. (2, 2010)

Dil üslubunun təhlili haqqında ikinci xüsusi araşdırma “Magnum Reklamlarındakı Sözlərin Dil Üslublarının Təhlili” başlığı altında məqalələri ilə Permatasari və Yulia tərəfindən olmuşdur. Araşdırmada Permatasari və Yulia Magnum reklamlarındakı sözlərin dil üslubu ilə əlaqəli iki tədqiqat problemini həll etməyə çalışmışlar. Problemlər bunlar idi: (1) Magnum reklamındakı dil xüsusiyyətləri nələrdir?! və (2) Magnum bu reklam vasitəsi ilə istehlakçılar üzərində nə kimi hakimiyyət əlaqəsinə sahibdir?! Birinci nəticə göstərir ki, Magnum reklamlarında çox az sayda dil xüsusiyyətləri var. İkinci nəticə onu göstərir ki, kompaniya və istehlakçılar arasındakı üstünlük (hakimlik) əlaqəsi müraciətin (sözlərin) kifayət qədər açıq və aydın olmasına görə asanlıqla müəyyən edilə bilər. (10, 2013)

Məqalə

Votsap Mesencer (WA) əsasən Blackberry Mesencərə (BBM) oxşayan ağıllı telefonlar (smartphones) üçün olan bir mesencer proqramıdır. Əslində isə, Votsap Mesencer 2009-cu ildə CEO, Jan Koum və Brian Acton tərəfindən iPhone üçün hazırlanmış proqram idi. Baxmayaraq ki, o ilk olaraq digər ağıllı telefonlar üçün hazırlanmamışdır, sürətli inkişaf nəticəsində zamanla bu proqram daha çox insanın istifadə edə bilməsi üçün bütün ağıllı telefonlar üçün hazırlandı. İndi Blackberry, Android, Nokia 40 Seriya və Vindovs telefonlarına daxil olan bütün platformalarda Votsap Mesencer istifadə etmək olar.

İnsanlar Votsap Mesenceri istifadə edərkən müxtəlif tipli mesajları tez bir zamanda yazmaq və göndərmək istəyirlər. Onlar öz vaxtlarını mesaj yazmaqla keçirməyi xoşlamırlar. Bu tədqiqat işi insanlara vaxta qənaət edərək daha təsirli və daha çevik mesajlar yazmağın yollarını tapmağa kömək edəcək. Belə ki, Votsap Mesencer istifadəçiləri mesaj yamaqda daha yaradıcı olurlar və onlar bəzi dil üslubları hazırlayan texniki vasitələr işləyib hazırlayırlar. Bu prosesdə bir hecanı daha təsirli etmək üçün bir hərf qısaldırlar. Məsələn, “have – hve”, “because – bcause”, “thanks – thnks”. Qısacası, istifadəçilər tez-tez müxtəlif SMS üslublarını istifadə edirlər (məsələn, sözləri qısaltma üslubu (clipping)).

Yazılı mesajlarda təhlil edilə biləcək və öyrəniləcək çoxlu dil fenomeni olduğuna görə tədqiqatçılar Votsap Mesencer mesajlarındakı dil üslubunu təhlil edən araşdırmanı müşayiət etmək

istəyirlər. Bundan əvvəl, ilk olaraq online mesencer mesajlarının üslublarını araşdıran tədqiqatçılar Pervitasari və Tania öz tədqiqatlarını “Qısa Mesaj Xidmətində (SMS) Dil Üslubu” başlığı ilə təqdim edirdilər. Araşdırmada Pervitasari və Tania SMS üslublarını və Qısa Mesaj Xidmətində (SMS) istifadə olunan mesajların üslublarına təsir edən amilləri müəyyən etməyə çalışmışlar. (11, 2014)

İlk nəticə onu göstərirdi istifadə olunan üslublar bunlardır: Sözlərin qısaldılması (Clipping); Sözlərin rəqəmlərlə əvəz edilməsi (Substitution of words with numbers); Sözlərin yeni sözlərlə (neologizmlərlə) əvəz edilməsi (Coinage style); Böyük kiçik hərflərin birləşməsi (Combination of uppercase lowercase);

İkinci nəticə isə təsir edən amillərin mesajı göndərən və qəbul edən arasındakı münasibət və yaş fərqinin olmasını göstərir.

Üslubiyyət dil və üslub arasındakı əlaqəni öyrənən makrolinqvistik sahələrin biri hesab olunur. Verdonk deyirki üslubiyyət dildə fərqli linqvistik ifadə və onun məqsədinin təsvirinə aid olan üslubun tədqiqatıdır. Bundan da əlavə, Aitchison üslubiyyəti “ədəbi dilin linqvistik təhlili” hesab edir. Bu o deməkdir ki bu linqvistik sahə ədəbiyyat dünyasında dilin necə tətbiq olunması ilə əlaqəlidir. Qısacası, üslubiyyət-ədəbiyyatda dil üslubunu öyrənən makrolinqvistik sahə hesab olunur. (12, s.121) (1,s.148)

Votsap Mesencer SMS kimi bir telefondan digərinə mesaj çatdırmaq kimi əsas funksiyası olan bir çox onlayn sosial mesencerdən biridir. Votsap Mesencer 2009-cu ildə CEO, Jan Koun və Brian Acton tərəfindən yalnız iPhone üçün hazırlanmışdı. Belə ki, o ilk olaraq bütün smartfonlar (ağıllı telefonlar) üçün nəzərdə tutulmamışdır. Buna baxmayaraq sürətli inkişaf edərək bu tətbiqetmə (application) nəticə etibarilə bütün növ smartfonlar üçün hazırlandı və hazırda daha çox insan ondan istifadə edə bilir. SMS və Votsap Mesencer arasındakı ən birinci açıq fərq odurki, Votsap Mesencerlə müqayisədə SMS kifayət qədər köhnədir (ənənəvidir). SMS göndərmək üçün kontur lazımdır. Bundan fərqli olaraq Votsap Mesencerlə mesaj göndərmək üçün internetə çıxış lazımdır. İkinci fərq isə odur ki, SMSlə ancaq mətn mesajları göndərə bilirik. Lakin Votsap Mesencerlə yalnız mesaj göndərmək deyil, hətta video və adi zəng edə bilirik.

SMS üslubunda mesaj ekranı (görüntüsü), söz seçimi, qrammatika, mesajların məzmunu formasında və ya SMS ilə mesaj çatdırmaq yolu kimi görülə bilən bir çox üslubi aspektlər var. Qısacası, bu aspektlər bunlardır: 1) qrammatik aspekt; 2) leksik aspekt; 3) qrafoloji aspekt;

Qrafoloji tədqiqat işində, tədqiqatçılar məlumatı təhlil etmək üçün yalnız qrafolojiyə yönəliirlər. Bundan əlavə qrafoloji aspektin bu tədqiqatın məlumatını təhlil etmək üçün istifadə edilə bilən bəzi üslubları var. Qrafologiyada dörd üslub var:

- 1)Sözlərin qısaldılması (Clipping);
- 2)Sözlərin rəqəmlərlə əvəz edilməsi (Substitution of words with numbers);
- 3)Sözlərin yeni sözlərlə (neologizmlərlə) əvəz edilməsi (Coinage style);
- 4)Böyük kiçik hərflərin birləşməsi (Combination of uppercase lowercase); (2, s.9)

Hər üslubun təsviri aşağıdakı kimi verilmişdir:

a) Sözlərin qısaldılması (Clipping)

Dilçilikdə, sözlərin qısaldılması çoxhecalı sözləri qısaldan söz quruluşu proseslərindən biridir. O’Grady, Dobrovolsky və Katambanın bəyan etdikləri kimi, “söz qısaldılması bir və daha çox hecaların silinməsi ilə çoxhecalı sözü qısaldan söz quruluşu prosesidir”. Votsap Mesencerdə, insanlar məhz yeni söz düzəltmək üçün sözlərin qısaldılmasından istifadə etmirlər. Beləki, insanlar bundan şriftlərin əlavə sayını, boş yer və internet ehtiyatı saxlamaq üçün istifadə edirlər. Aşağıdakı cədvəldə Votsap Mesencerdə olan sözlərin qısaldılması prosesindən bəzi nümunələr göstərilir. (9, s.707)

Cədvəl 1. Söz qısaltma üslubunun SMS və Ənənəvi üslublar arasındakı nümunələri və müqayisələri.

SMS üslubu

Ənənəvi üslub

1. Dear Lisa thx 4 ur elp. Dear Elizabeth thank you for your help. **2.** Im gonna lve b4 8 oclock. I am going to leave before eight o’clock.

ayrılması cari vəziyyətə xaric olan istinad qrupu ilə bir kəsin şəxsiyyətini vurğulamaq arzusu kimi hesab olunur". (7, s. 80)

Bu tədqiqat işi rəqəmsaldan fərqli olaraq məlumatı təsvir formasında şərh olunan keyfiyyət qrupuna aiddir. Johnson və Christensen real (original) tədqiqatın yeni fərziyyə və nəzəriyyələri hazırlamaq üçün istifadə olunmasına əsaslanır. Bu o deməkdir ki bu növ tədqiqat işi tədqiqatçının müəyyən mövzu və ya fenomeni üçün yeni nəzəriyyə və fərziyyələri hazırlamasına lazım olan təsvir haqqında araşdırma aparmaq və ya daha çox öyrənməyi üçün istifadə olunur. Buna görə də bu tədqiqatın məlumatı keyfiyyət qrupuna aiddir. Beləki, tədqiqat məlumatı təsvirlə şərh olunub, toplanıb və sənəd təhlili texnikasından və məzmunundan istifadə edilərək təhlil olunub. (8, s.33)

Məzmun təhlilləri müəyyən mövzu və temaları araşdırmaq üçün məzmunları yoxlayan məlumat təhlil texnikalarından biri kimi müəyyən oluna bilər. Cohen, Manion və Morrison bəyan edir ki məzmun təhlilləri kommunikasiyanın aydın xüsusiyyətlərini təsvir edir, kommunikasiyanın əvvəlkilərini nəzərdə tutur. (4, s.564)

References

1. Aitchison J. "Test yourself: Linguistics" New York, 2003.
2. Azhar I.N. "Style bahasa SMS" Metalingua, 2010.
3. Bergmann A., Hall K.C. & Ross S.M. "Language files (10th ed.). Columbus: The Ohio State University Press. 2007.
4. Cohen L., Manion L., & Morrison K. "Research methods in education (7th ed.). Oxon: Routledge. 2011.
5. Emmitt M. & Pollock J. "Language and learning". Victoria: Oxford University Press, 1991.
6. Holmes J. "An introduction to sociolinguistics (2nd ed.)" London: Longman 2001.
7. Holtgraves T.M. "Language as social action: Social psychology and language use" Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. 2002.
8. Johnson R.B. & Christensen L. "Educational research (6th ed.). Thousands Oaks: SAGE Publications. 2017.
9. O'Grady W., Dobrovolsky M., & Katamba F. "Contemporary linguistics: An introduction. London: Longman. 1996.
10. Permatasari S.N. & Yulia M.F. "An analysis on the language style of the utterances in magnum advertisements" A Journal on Language and Language Teaching Journal, 2013.
11. Perwitasari A.P. & Tannia Y. "Language style in short message service" 2014.
12. Verdonk P. "Stylistics" Oxford: Oxford University Press, 2002.

Rəyçi: f.f.d. S.Səlimova

Göndərib: 28.10.2021

Qəbul edilib: 18.11.2021